

TISZTÍTÓTŰZ

Írta: Lukács Gyula

Senki sem lepődik meg, ha hallja, hogy a régi iskolában a vigyázó nem élvezte az osztály rokonszenvét. A régi hatalom hivatalos besúgója sokszor bandukolt haza képén a felelőtlen visszafizetés nyomaival, s nem is oly nehéz megállapítani, hogy ezek a kapott pofonok egy-egy póruljárt kis pajtás tudatalatti igazságérzetében születtek.

Horthy Miklós hadseregében a tisztj legény volt az, ami az iskolában a közutálatnak örvendő vigyázó. Nincs ezen semmi esodálkozni való. Mikor a honvédek a legembertelenebb bánásmód mellett koplaltak, vagy szívták pipacsonkjait, akkor a »csicskás« jóllakottan lebzselt nyegle gazdája szabadrablási lehetőségein. Míg a legénységet jalta a tetű, ő lietenként kétszer is váltott tisztát, mit Ukrajna megfélemlített asszonyai mostak számára felérre.

Mikor a legénységi bunkerekben a kimerültség lett úrrá, a tisztj szállásokból harsogott a tivornya. A trágár nóták összefolytak a harmonika émelgyéssel és a lányok izléstelen visítozásával. Ilyenkor volt nagy fiú a tisztj legény. Berendelt az urak és hölgyek kiszolgálására pár gerinctelen honvédet. Az emberek, kikben erősebb a gyomor, mint a szív nem hivatottak bírálni saját gyengeségüket, s mindig akad néhány éhes, ki vállalta falatokért az éjszaka megaláztatásait. Ha az arcukba köptek, nem vágtak rossz képet, vigyázzba vágiák magukat és türték rablóik arcátlan garázdálkodását. Jóllaktak a maradékon és másnap mosolyogtak a »csicskásra« kinek jóindulata esetleg máskor is juttat majd számukra egy-egy pofont és egy-egy hazaj módra sült szeletke húst is...

Bénis nem tartozott a romlott tisztj legények közé. Olyan volt, mint a többi vas megyei kis paraszt fiú, ki szereti a földjét, s komolyan veszi mindazt, amit a szórványosan olvasott újságok számára feltalálnak. Tudta, hogy a »barbár bolsevikok« rátörnek Európa kultúrájára, s bár a kultúra fogalmával nem volt tisztában, őszinte szívvel kívánta azok veregségét. Hogy ne kívánta volna. Ezerszer hallotta milyen szörnyű nyomorban élnek a Szovjet népei, kiket a kommunisták megfosztottak földjeiktől és elragadtak templomaiktól.

A földet szerette Bénis. Nem volt ugyan nagy földbirtoka, mégis oly szép volt az élete, nyáron, mikor a növények tizezei futottak színbe, életbe, kenyérbe. Nem is nézett túl a saját sövénykerítésén, de addig kötötte magát minden tenyérnyi kis földterülethez. Ő nem kér a kolhozól. Közös lónak túrós a háta. Neki nem kell gépesítés. A kis parasztot a gép csak fönkre teszi. Ami a színházakat, mozikat illeti azok úgylis csak uraknak való mulatságok.

A templom az más kérdés. Itt meg épen nem lehet engedni, mert bár ő nem igen látogatta a templomot, tudta, hogy az sugározza az emberek felé a szeretetet. Szeretet nélkül őt is kiforgatnák vagyonkájukból. Kell tehát ez a háború. Rá kell kényszeríteni az oroszokat, hogy a népek ismét leverhessék a karókat a földeken és visszatérhessenek istenhez, a szeretethez.

A »Magyar Futár« képei fényesen igazolták milyen boldog a nép Ukrajna megszállt területén a visszakapott karók és templomok miatt.

Végig kell hát menni egész Oroszországon és igazságot teremteni az egész világon.

Amikor menetszázadba osztották és búcsúzott övétől a gyerekek orosz puskát ígért, az asszonynak hűséget. Nem marad sokáig. Lehet, hogy mire Ukrajnába ér vége is lesz a háborúnak.

A vagonban nem lehetett elmozdítani az ajtó mellől. Soha eddig el nem mozdult a megyéből és mindent látni akart. Bámulta a nyüzsgő városokat, a napsütésben fürdő rónákat és kerekre nyíltak szemői a Kárpátok ősfenyőinek megcsodálására. Csak akkor volt nyugtalan, ha a szemben jövő kórházvonatokból artikulálatlan jajgatás bántotta füleit.

Majd ő visszavág a muszkáknak, kik megsebesítették a föld és a kereszt harcosait. Szabadságot hozókat virágesővel kellene fogadni nem fegyverrel.

Ahogy a szerelvény átgördült a magyar határon ujongott a szíve. Galícia sövénykerítései már igazolták a megszállók jóakarátát a néppel szemben. Gyanús volt, hogy ezek a kerítések régieknek látszottak, de lehet, hogy ő téved. Írták az újságok, hogy a földek visszakerítettek régi tulajdonosaik birtokába, s ő is azok közé számol, kik ennek a visszazadásnak részese volt. Ő is honvéd! Szinte várta Sztaniszlauban, hogy előre köszöntsék az emberek. Vonatjuk itt fél napot állt, s ő ki-osont a városba. Talált is egy magyarul beszélő öreg vasutast. Budapesten dolgozott mondta...

Furcsa dolgokat mesélt neki az öreg. Azt állította például, hogy a föld és kereszt harcosai megölték nyolcezer ártatlan ukránt és zsidót a Nadvornába vezető út mellett.

Bizonyosan partizánok voltak, gondolta Bénis. Rendes embereket nem ölhetnek rakásra az igazság nevében.

...De azért csak kibandukolt a Nadvornai útra. Kedvét szegte kisé a még egészen kopár tömegsír, de hát háború van. Most nem lehet besztyűs kézzel bánni az ellenséggel...

Ukrajna sík rónáin hiába kereste Bénis a mesgyekarókat. Nem értette a dolgot. — Hogyan? — Itt még nem osztották ki a földeket a megszállók? Neki azt mondták, hogy mindenütt felszámolták már a kolhozokat. Meg is kérdezte az egyik fekete pontos munkaszolgálatost, ki többedmagával irtotta a pályamenti erdőt:

— Mondja doktor úr. Itt még mindig megvannak a kolhozok?

— Nincsenek oktató úr. A kolhozok városi kezelésbe mentek át. A németek által kijelölt igazgatók vezetése alatt állnak.

— Jó, jó. De a nép? — Visszakapta földjeit a nép?

A munkaszolgálatos végignézte a naív kis katonát:

— A nép majd visszacapja földjeit oktató úr. Harcol érte...

— Hm. Szép! — De miért irtják maguk ezt a gyönyörű fiatal erdőt?

— A harc miatt.

Az út szemléltetően beszélt a nép késhegyre menő harcáról. A felrobbantott hidak, blokkházak, a precízen megépített támpontok és vagon roncsok mind, mind, csak igazolták ezt a harcot.

Mikor Korosztben kivaggonirozták, már tele volt kétséggel Bénis. Jól jött csüggedő szívének a tábori mise, amit katolikus lelkész szolgáltatót ugyan, de utána igen szépen beszélt. Mint a kálvinista papok. Csak úgy szórta a sok szép ígéretet: győzelem, föld, szeretet, szabadság! Ukrán asszonyok is voltak nagy tömegben a misén, s Bénis csak azt nem értette, miért állta azokat körül fegyveres milícia. Miért sírtak azok az asszonyok, mikor végre megkeresztelheték gyermekeiket, sőt magyar százados tisztelte meg őket a keresztapasággal.

— Ezek bizonyosan örömkönyvek, gondolta Bénis.

Lassan megszerette az ukránokat, s bántotta, hogy nem tudja nyelvüket. Akkora szívvvel magyarázta volna nekik, hogy mekkora szerencse számukra a megszállók otléte. Nem is hitte, hogy a partizánok között ukránok is vannak. Úgy vélte, hogy a lakosok is egyet értenek vele abban, hogy ha kipusztítják a partizánokat, akkor rend lesz Ukrajnában.

Amint egyszer benn járt Korosztben, szerzetti egy fényképet. Hozta is nagy örömmel lakásadó nőjének: Ismét tizennégy partizánnal kevesebben háborgatják a faluk nyugalma, mert ahogy a kép mutatja ott lógnak tizennégyen kihülve Korosztén főterén.

Ettől függetlenül nem szüntek meg a megátalkodott partizánakciók a vasúti pályák ellen, s bizony sokszor kötötték járőrszolgálatba a honvédek éjszakáit. Az élelmiszerszállítmányokat erős fegyveres őrségekkel kísértették, s egy ilyen kirándulás alkalmával találkozott Bénis először a partizánokkal. Túl voltak már a honvédek a veszélyes terepen, hisz látták már a falut jelző magas daráló malmot is. Jó kedvük volt a kísérőknek. Fegyvereiket a szekerekre rakták és szétgombolt gallérokkal bandukoltak az országúton. Nem is vették észre, hogy mennyire elmaradtak a kocsik megül.

Harsány magyarnyelvű vezényszó fagyasztotta a mosolyt arcukra a cserje sűrűjéből:

— Feküdj!

A partizánok nem léptek ki teljes számban az országútra. Bénis csak kettőt látott közülük: egy honvédruhás férfit és egy szőghajú lányt. Míg a leány géppisztolyt tartott a remegő fekvők felé, addig a partizán összehasonlította az arcokat a kezében tartott fényképpel. Úgy látszott kerestek valakit.

Bénis gyorsan lehúzta jegygyűrűjét és feléjük nyújtotta. Ezzel a pár grammnyi arannyal vélte megvásárolni életét.

A partizánoknak nem kellett a jegygyűrű. Feladatuk végeztével szólanul eltűntek a cserjében.

Másnap reggel Bénis jelentkezett György hadnagynál és kérte rendelkezésére a tisztí legénynek. Páran azt hitték, hogy elijesztette a fegyveres szolgálattól a partizán kaland. Olyanok is akadtak, kik állították, hogy nem akar a partizánok ellen harcolni. Ki tudna ennek a fenekére látni?...

Egy reggel hosszú oszloppal találkozott a Turesinka felé kanyargó úton. Felismerte bennük a kolozsvári őrszázalókat. Utána, mint az alattomos kolera az ukrán milícia kékruhás hóhéradata húzódtott. Azt mondták erdőfésülésre mennek és gazdag zsákmányt remélnek. Bénis nem értette, mit lehet az erdőfésüléssel zsákmányolni, de akadt, aki megmagyarázza:

— Kitereljük a falvak lakóit, s ami a házakban találató az mind a mi zsákmányunk.

— Kifosszátok a békés lakosságot?

— Ki beszél itt békés lakosságról. Partizánok ezek mind. A csecsemőtől az aggastyánig!

Bénis elmosolyodott:

— Csak a pofád jár komám. Majd épen megengedik neked a tiszték, hogy rabold a gyengébbeket...

Másnap mégis nyugtalan volt, mikor látta, hogy mintegy tizen-nyolc-húsz kilométeres távolságban komor füstfeileg lebeg az erdő felett. Ott lehetett körülbelül Banderovka, hol lakásadó asszonyának leánya tanítónősködött.

Nyugtalanágát lassan elfojtotta az elfoglaltság. Hadnagyát előlép-

tették és nagy vacsorával akarta ünnepelni új csillagját. Sürögtek a konyhán a berendelt segítők, s este megérkezett a láda bor is, amit az ételmezési oszlop manipulánsa erre az alkalomra csent el. Hívtak két munkaszolgálatost is, kik majd ellátják a mulatókat zenével, nótával.

Bénis két ismeretlen vendégre figyelt fel. Egy fekete zászlósra a kolozsvári őrzászlóaljából, és egy vöröshajú nővérré a honvédkórházból. Duhaj volt mind a kettő. Az utóbbi csak úgy szórta a kétértelmű vicceket a tisztek felé, a zászlós pedig egyre pofozta a remegő zenészeket és mutogatta ismeretlen eredetű gyűrűit, fülbevalóit...

Bénisben feltámadt a gyanu. Háttha mégis rabolják a megszállók a falvakat? A füst az erdő felett valószínű a büntető expedíció gáztette.

Reggelre a mulatók tökrészeire itták magukat. Kifogytak a borból és kifogytak a viccekből, s valami új szórakozás kellett, hogy emlékezetes maradjon a nap. A kolozsvári zászlós csalta a többieket Koroszténbe. Nem igen akartak menni, de a vöröshajú nővér legyávázta a vonakodókat:

— Ti tisztek vagytok, Szediétek le csillagjaitokat a gallérokról. Egy csirkét sem mernétek levágni. Én csak gyenge nő vagyok, de helyén van a szívem. Én igenis megyek. A gyávák maradjanak.

A városig Bénis ült a bakon, de ott a zászlós kivette a gyeplőszárat a tiszti legény kezéből. Ő akarta vezetni a többieket, hisz ő ismerte az utat.

A szekér a magyar garázs felé kanyarodott és túlhaladta a várost. Az úttesten feketedtek a gépkocsik és az emberek. Egyenruhák mindenféle színben. A motorkerékpáros gestapo tisztek idegesen futkároztak a terepen. Magyarok, nagyobb számban ukrán milicisták, végül tömegben németek.

A színek áradata percről-percre nagyobbknak látszott.

Odafurakodtak a milícia hármaskordonja mögé. A kolozsvári zászlós semmit sem akart elengedni a látványosságból. A monoklikon csillogott a fény. A reggeli nap nem takarékoskodott a színekkel.

A kordon másik oldalán frissen ásott gödör. Olyan volt a kihányt föld a harmatos fűvön, mint a gyászkeret. Mellette a milícia szuronykoszorújában összekötözött emberek. Öregek, asszonyok, gyermekek. A zászlós röhögve mutatót feléjük:

— Parizánok az anyjuk úristenit. Ott maradtak a faluban, mikor mi jöttünk. Azt hitték félrevezethetnek bennünket.

Az egyik parasztot nyakánál fogva rángatják ki a gyűrűből és lökik a gödör felé:

— Vetközz le te disznó!

A paraszt gyámoltalanul mozog. Csak most látszik, hogy egyik karja csonka. Ahogy felső ruháját leveti rugják a gödörbe. Puskacsó nyúl a fehér rubaska után és eldördül a fegyver...

Új paraszt, új kép, új dörrenés...

Nyolcadik, kilencedik, tizedik...

A vadászok rohannak a gödör egyik széléről a másikra... Céloznak, lönek... A vörös szökőkutak ragaszkodást mutatnak az élethez. A vér torz álarcot von a milicisták arcára, s a szivettépő nyögések és jajgatások diszharmoniaiába bele-bele dörrennek a fegyverek.

Ötvenedik, hatvanodik, hetvenedik.

Bénisnek torkában dobog a szíve. Sápadt arcán az iszonyat letörölhetetlen kifejezése vonaglik. A gödör szélén lakásadó asszonyának lánya áll: Dozja, a tanítónő. Karján másfélesztendős kis fia, Birkózik a véres milicistával. — Nem. — Nem adja kicsinyét.

Bénis segítene, de lábai gyökeret vertek a földbe. Kiáltana, de torka

összeszorult. Halántékán, dacára a hűvös reggelnek, patakokban folyik a verejték.

A tanítónő térdre kényszerül a puskatusok zuhogása alatt. Balkeze görcsösen tartja a gyermeket. Ha halni kell, haljanak együtt. Mocskos kezek tépik aranyhaját, s torkára véres mancs acélkapcsa szorul. Az ellenállás pillanatok alatt enged, s az elragadott fiúcska nagy fúvben repül a gödör felé.

Az anya utána veti magát, s egyszerre több fegyvereső mered a gödörre.

... azután ismét dörögnek a fegyverek.

A részeg zászlós magasba emeli a pálinkás üveget és beleordít az anya vergődő haldoklásába:

»Na zdoorovicsku panyinko!«

Bénis szemei előtt összefolytak a képek:

— Ez az a föld melyet visszaadtak a népnek? Ez az az igazság melyért milliók pusztulnak? — Ézért öltöztették őt is katona ruhába? — Azért koplal, nélkülöz otthon a nép? — A partizánok nem ölik meg az ártatlanokat, még a jegygyűrűjét sem vették el, pedig kínálta nekik. — Azok pedig nem ismernek mesgyekarókat és nem hallgatnak miséket...

Ahogy a szürkület ráült a falura, vállára akasztotta fegyverét. Kilépett az üres utcára. Sietett a koroszteli útra. Az őrijárat ismerte és nem tartóztatta fel. Odavetette félvállról a siető tisztj legény felé:

— Jól néziünk ki, ha már a csicskások is partizán vadászatra mennek!

Bénis nem felelt, de felszíszent a szavakra. Dúlt benne az indulatok vihara. Igen vadászatra. Ezegyszer nem nemes vadra megyek. Keselyűt veszek puskavégre...

Féjére készen akart lenni mindennel. Belopta magát a városba és a kórház felé vette útját. Közelben volt a kolozsvári zászlós szállása. Felismerte a házat és beosont a nyitott kapun.

A zászlós tisztilegénye nagy szemeket meresztett jöttére:

— Talán megint muri van György főhadnagyéknál? A zászlós úr csak éjfél körül tér ma haza. Várd meg ha akarod.

— Majd az udvaron megvárom.

Megállt a kapu oszlopa megett és leste a lépteiket. Nem sokáig kellett várnia. Ketten közeledtek: a zászlós és a vöröshajú nővér. Már hallotta az izgága hangot:

— Miért ne jönnél be? A legényemtől félsz talán? Ostoba parasztkölyök. Annyira sem becsülöm, mint a kutyámat. Gyere csak szépen utánam. Észre sem veszi majd, hogy velem jöttél.

Egymás után osontak az udvaron keresztül. Bénis csak a nővér hátát látta. Szeméhez emelte fegyverét. Nem remegett a keze. A závarzat csattanására felfigyelt a zászlós, de mielőtt megfordulhatott volna végig villant az udvaron egy tűzszalag.

Ez volt Korosztelenben aznap az utolsó dörrenés.

Bénis siető lépésekkel indult az erdők felé...